

ОСОБИСТІТЬ. ТВОРЧИЙ ШЛЯХ. ДОЛЯ

УДК 821.161.2.09.02(477.83-25)''188/189''І.Франко:82-13КотляревськийІ.093

DOI

УЧАСТЬ ІВАНА ФРАНКА У ЛЬВІВСЬКИХ ЗАХОДАХ ДО ЮВІЛЕЇВ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО (1888, 1898)

*До 250-річчя від дня народження
першого класика нової української літератури*

Євген НАХЛІК

*Інститут Івана Франка НАН України,
вул. М. Драгоманова, 18, Львів, Україна, 79005*

Іван Франко взяв активну участь у двох ювілеях, пов'язаних із Іваном Котляревським та його творчістю: 1888 року – у вшануванні 50-річчя пам'яті письменника, 1898 року – у святкуванні 100-річчя першого видання трьох частин україномовної “Енеїди”. Обидва ювілеї, особливо другий, гучно відзначала українська громадськість Львова. У статті науковець висвітлює участь І. Франка в обох заходах, зокрема у влаштуванні з цієї нагоди у Львові з'їзду українських письменників, святкової вечері, заснуванні Українсько-Руської Видавничої Спілки та “Фонду для підмоги письменників ім. Ів. Котляревського”. Розглянуто присвячені цим ювілеям Франкові поменники “Пролог на пам'ять 50-тих роковин смерті Івана Котляревського” і “Великі роковини” та їх декламації у виконанні акторів Стефана Яновича (Курбаса) і Лева Лопатинського, спогади слухачів та очевидців. Зі всіх Франкових писань та принагідних висловлювань про І. Котляревського найбільше вражають, уважає вчений, саме ці два віршовані “Прологи”, які разом із сонетом “Котляревський” досі залишаються неперевершеною вершиною в українській поетичній котляревськіані. Замовчувані за радянських часів, ці поменники зажили новим життям завдяки передрукам і декламаціям наприкінці Перебудови і за незалежної України, коли вони знову зазвучали публічно, резонансно й актуально. Завдяки художній довершеності, чітко розставленим національним акцентам ці вірші в сучасних історичних обставинах героїчної боротьби за тривку українську державність, за українську Україну, за повноправний розвиток української мови та культури в національній державі зберігають свою разочу злободенність і насажують українців патріотичними почуттями та звитяжним національним духом.

Ключові слова: Іван Франко, Іван Котляревський, Лев Лопатинський, Стефан Янович (Курбас), вшанування, ювілей, міфологема Енея, 100-річчя нової української літератури, Наукове товариство імени Шевченка, поменник, монодрама.

Іван Франко взяв активну участь у двох ювілеях, пов'язаних з Іваном Котляревським та його творчістю: 1888 року – у вшануванні 50-річчя пам'яті письменника, 1898 року

– у святкуванні 100-річчя першого видання трьох частин української “Енеїди”. Обидва ювілеї, особливо другий, гучно відзначила українська громадськість Львова. Крім викладу відомих речей, висловлю у цій розвідці кілька нових змістових і фактологічних акцентів.

Ювілей 1888 року

До 50-річчя пам’яті Котляревського І. Франко склав окремих ліричний вірш **“Пролог на пам’ять 50-тих роковин смерти Івана Котляревського”**. Поштоухом до написання цього **національно-патріотичного поменника** стало народовське відзначення ювілейної дати у Львові. Поезію надруковано в народовських часописах, уперше – в газеті “Діло” від 19/31 жовтня 1888 року під назвою: “Прольог, написаний Ів. Франком, а виголошений С. Яновичем на ювілейнім представленю руско-народного театру в пам’ять 50-тих роковин смерти Івана Котляревського”. Проте в своєму примірнику львівського журналу “Зоря” від 1/13 листопада того ж року, де також опубліковано поменник під тією самою назвою, І. Франко власноруч чорнилом виправив її на коротшчу: “Прольог на пам’ять 50-тих роковин смерти Івана Котляревського” [2, с. 129, № 1377/19]. Очевидно, описова назва в першодруці, а відтак у публікації в “Зорі” була okazіональною, і Франко волів, аби вірш надалі мав заголовок, не прив’язаний ситуативно до виконаної театральної декламації (хоча хронологічна вказівка на те, що поменник приурочений до ювілейної дати, зберігалася). Цьому слугували й виправлення Франковою рукою у підзаголовковій ремарці в тому самому примірнику “Зорі”: зокрема, хронікальну фразу *“артист С. Янович, вказуючи рукою на бюст [Котляревського. – Є. Н.] – почав”*, прив’язану до конкретної події, що вже відбулася, виправлено на загальне пояснення *“артист, вказуючи рукою на бюст, починає”* [2, с. 129, № 1377/19] (вилучення прізвища і зміна минулого часу на теперішній налаштували читача на синхронне сприймання художньої дії і давали підказку будь-яким читцям для декламування твору). Тож за канонічну треба вважати назву **“Пролог на пам’ять 50-тих роковин смерти Івана Котляревського”** й під такою назвою подавати текст вірша в зібраннях творів та інших сучасних публікаціях. Це *перший акцент* (текстологічний).

Поетичний “Пролог”, що його виголосив актор Руського народного театру (товариства “Руська Бесіда” у Львові) Степан Янівч (сценічне прізвище актора і співака Степана Курбаса, *1862–†1908, батька Леся Курбаса), передував виставі цього театру за п’есою “Наталка Полтавка”. Дійство відбулося до дня пам’яті письменника – 29 жовтня 1888 року за н. ст., хоча Котляревський помер 29 жовтня за ст. ст. У тому самому числі “Діла” повідомлено: “В понеділок, дня 29 жовтня, відбулось представлене в честь 50 роковин смерти Ів. Котляревського. Представлене розпочалось прегарним прольогом Ів. Франка, котрий виголосив з належитим [належним. – Є. Н.] зрозумінем і чувством п. Я н о в и ч. Відтак слідувало представлене “Наталки Полтавки”” [29, с. 3].

У Франковій рецензії (Kurjer Lwowski. 1888. № 303. 31.X; без підпису) на “вчорашню виставу в руському театрі” за п’есою “Наталка Полтавка”, що відбулася “для вшанування пам’яті 50-ї річниці смерти Івана Котляревського, батька нової української літератури”, зазначено: ““Наталку” попередив “Пролог”, що його написав п. Іван Франко і виголосив

із належною експресією п. Янович. Вістря цього “Прологу”, спрямоване проти системи утисків, яка панує тепер у Росії, де на українській землі є заборонене українське слово, дещо притупила поліція, яка наклала своє потужне вето на те, аби деспотизм назвати його власним ім’ям” [38, т. 53, с. 211–212].

У “Пролозі”, наснаженому національно-патріотичною патетикою, ліричний власне автор, що ототожнює себе з колективним “ми” свідомих українців Галичини, стверджує, що “Котляревській, батько наш Іван”, “перший українське слово, / Народне [...] / У люде вивів, світу показав. / [...] перший на українській сцені / Живих людей, живу впровадив річ” [28, с. 359; 38, т. 52, с. 151], хоча мусив іти “без втоптаной стежки” [28, с. 360; 38, т. 52, с. 152]. Такими віршованими формулюваннями Франко повторив уявлення, поширені серед освічених українців першої половини і середини ХІХ століття. А в літературознавчих працях кінця 1880-х років, а особливо дальших десятиліть, він уже акцентував на зв’язках творів Котляревського з попередньою українською літературною традицією і наступності в розвитку українського письменства. Це *другий акцент* (історико-літературний).

“Пролог на пам’ять 50-тих роковин смерти Івана Котляревського” має не лише історико-літературне, а й політичне значення. Переосмислюючи травестію І. Котляревського з погляду свого часу, І. Франко концептуально порівнював Енея, який виконував місію державотворчого вкорінення одноплеменників-вигнанців на новій, здобутій землі, не з українцями, ототожненими у поемі почасти з троянцями, а з самим автором і тією роллю, яку відіграла його травестія в історичній долі України:

І як Еней із пожаріща Трої
Забрав послідні святощі народні
І рушив в світ шукать землі нової,
Нової вітчизні, – оттак і він
З великого пожару України
Найбільшу спас народну святість – слово... [28, с. 359; 38, т. 52, с. 152],

завдяки чому

Сам силою своєю волі й пісни
Минувшину України зв’язав
З будучиною стягом золотим [28, с. 360; 38, т. 52, с. 153].

За поетичними роздумами І. Франка, І. Котляревський “щастя [...] бажав Україні” “В сім’ї згідливий, чесній і трудящій” [28, с. 360; 38, т. 52, с. 153], але “під неволі гнетом” “не так то склалося, як ждалось” [28, с. 360; 38, т. 52, с. 152], – у більшості строфоїдів вірша звучить протест проти російсько-імперського поневолення України: на “тяжкій” і “довгій тій дорозі” [28, с. 359; 38, т. 52, с. 152] Котляревському доводилося “Поборювать Еолові вітри, / Що різко віяли з півночі” [28, с. 360; 38, т. 52, с. 152]. Насправді у мітичного грецького володаря вітрів Еола є один персоніфікований північний вітер – Борей [39, т. 33, с. 54] (інші вітри – східний або південно-східний, західний і південний [39, т. 33, с. 92, 110, 150]). Уживши неперсоніфіковану форму множини (“вітри”),

І. Франко образним висловом підкреслював поступову й невпинну російсько-імперську колонізацію України: обмеження і ліквідацію козацької автономії, переслідування волелюбних українських діячів, постійні утиски української мови, освіти, культури, науки тощо. Це **третій акцент** (інтертекстуально-герменевтичний).

Тож, як зазначив із сумом, а водночас викривально І. Франко, “Скінчилась віща пісня батька Йвана” деспотичним окликом “чарівника москаля” в українській хаті “Малчать, стара!”: “Знать, чув поет, як тяжко доведесь / Від того слова ще страждать Вкраїні [...]” [28, с. 360; 38, т. 52, с. 153]. До речі, під “москалем” і Котляревський, і Франко мали на увазі не просто вояка, а росіянина, бо слово “москаль” у них надруковано з великої букви, як і належить, за тодішнім правописом, етнонімові.

Отож, зі слів І. Франка, на Наддніпрянщині під московською окупацією “навіть пам’яті Твоєї, батьку, / Не вільно в твоїй мові вшанувати [...]”, тож лише в Галичині,

де не сягне
Мертва рука грізної самоволі,
Де вільно нам собов самими бути,
Чужому вчитись – своє шанувати, –
Ми згадуєм тебе, старий наш батьку,
Сердечним, тихим словом! [28, с. 360; 38, т. 52, с. 154]

Щоправда, через вимоги австрійської поліції, в обов’язки якої входило пильнувати, щоб преса й публічні заходи не провокували загострень австрійсько-російських відносин (згадане у Франковій рецензії “потужне вето на те, аби деспотизм назвати його власним ім’ям” [38, т. 53, с. 212]), у поменнику ніде не вжито топонімів *Росія*, *Московщина*, етноніма *російський* тощо, лише задля натяку на імперію Романових обіграно назву водевілю І. Котляревського (“Чарівник москаль”) і в уста цього “москаля” вкладено російськомовний вислів “Малчать, стара!”. Це **четвертий акцент** (інтертекстуально-герменевтичний).

Ювілеї 1898 року

Ще в публіцистичній статті “Народний празник” (Громадський Голос. 1897. № 11. I. VI) І. Франко прикметно порівнював суспільне значення трьох визначних історичних ювілеїв, які припадали на 1898 рік: 250-річчя початку повстання Богдана Хмельницького (1648), 50-річчя знесення панщини в Галичині (1848) і 100-річчя першого видання трьох частин “Енеїди” І. Котляревського: “Здавалося би, що супроти таких великих подій, як хлопське повстання 1648 року і скасування панщини 1848 року, така річ, як публікування невеличкої книжки народною мовою не є надто вагомим. А тимчасом хто ще знає, чи власне ті соті роковини появи невеличкої книжки Котляревського не будуть, може, найважливішою пам’яткою?” [39, т. 46, кн. 2, с. 334]. Далі І. Франко навів ідеологічні аргументи на користь найважливішого значення для сучасного йому українського національного руху сотої річниці першодруку “Енеїди” І. Котляревського, а водночас – 100-річчя нової української літератури: “В р. 1648 піднялися наші люди, розілляли багато крові своєї і чужої, і що з того вийшло? По кількох роках

страшної боротьби половина України перейшла під Московщину, друга половина була страшенно спустошена, лишилася під Польщею [...]. Візьмім 1848 рік. Що з того, що хлопа увільнили з ярма панщини, коли його, темного та непорядного, швидко по тому запутали процесами за ліси і пасовиська, затуманили пропінацією, кинули в обійми лихви, облущили банками, ліцитаціями і погнали на еміграцію! А маленька книжка Котляревського була немов те сім'я – мале і незначуче, та коли його всадити в землю, то воно розростається і робиться великим деревом” [39, т. 46, кн. 2, с. 334]. Відтак І. Франко розкрив величезне літературне, національно-культурне і соціальне значення української “Енеїди” як епохального чинника національного поступу: “[...] за сто літ від появи книжки Котляревського зробилося з нами велике чудо. Чого ми не здобули кровавим танцем Хмельниччини, чого нам не дали, бо не могли дати цісарські патенти, те починаємо собі здобувати власною духовою, просвітною працею” [39, т. 46, кн. 2, с. 335].

Тож наступного, вже ювілейного, року І. Франко найбільше з усіх тодішніх українських письменників і літературознавців приділив увагу І. Котляревському: склав новий віршотвір “Великі роковини”, написав та опублікував у “Записках НТШ” (1898. Т. 26. Кн. 6) ґрунтовну працю “Писання І. П. Котляревського в Галичині”, взяв участь в організації та проведенні ювілейних літературно-театральних урочистостей і з’їзду українських письменників, приуроченого до знаменної дати, у заснуванні “Фонду для підмоги письменників ім. Ів. Котляревського”, виступив на святковій вечері.

Поменник “Великі роковини” видано окремою брошуурою до вистави “Наталка Полтавка”, що відбулася 31 жовтня н. ст. 1898 року, до 60-х роковин смерті письменника (хоча помер він 29 жовтня ст. ст.). Повна назва: Великі роковини. Прольог, говорений перед ювілейною виставою “Наталки Полтавки” в пам’ять столітніх відродин українсько-руської народности. Написав Д-р Іван Франко. У Львові : З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка, під зарядом К. Беднарського, 1898. 15 с. З портретом І. Котляревського (с. 3). Це була відбитка з публікації “Великих роковин” у “Літературно-Науковому Віснику” (1898. Т. 4. Кн. 11), про що зазначено в бібліографічному описі брошури в переліку книжкових новинок у рубриці “Хроніка і бібліографія” цього журналу (*ЛНВ*. 1898. Т. 4. Кн. 11. С. 157), хоча його одинадцять (листопадове) число потрапило до читачів, імовірно, дещо пізніше – уже в листопаді. Журнальний текст тотожний текстові брошури, але відрізняється формою макету: журнальна публікація – на 8 с., а брошура – на 15 (обидва видруки зроблено в друкарні НТШ, де друкувався “Літературно-Науковий Вісник”). У листопадовому числі журналу вміщено й той самий портрет І. Котляревського (1898. Т. 4. Кн. 11. С. 82), що й у Франковій брошурі.

На початку листопада 1898 року “Великі роковини” опубліковано також у газетах “Діло” (№ 234. 20.X/1.XI), “Руслан” (№ 237. 22.X/3.XI) і “Буковина” (№ 126. 23.X/4. XI). Фрагмент твору – “З прольога д-ра Ів. Франка (уступ з “Великих роковин”)” (од слів “До великого моменту” й до кінця) – увійшов до книжки “На Великі роковини і в пам’ять Івана Котляревського” (Перемишль, 1898), яку зладив і видав Володимир Масляк.

У Франковому автографі твір має заголовок “Великий століток” [12], прив’язаний до ювілею першодруку “Енеїди” І. Котляревського. А назва “Великі роковини”,

правдоподібно, є ремінісценцією назви вірша Ксенофонта Климковича “Великі роковини”, присвяченого тисячолітньому існуванню “Руси” – “Галича-України” (тобто Галичини і Наддніпрянщини) й уперше надрукованого у львівській газеті “Слово” 1863 року [13, с. 19–20]. На “сей гарний стихотвір” звернув увагу й розлого зацитував його Омелян Огоновський у літературній силуетці К. Климковича в своїй “Історії літератури руської” [23, с. 613–614], яку І. Франко добре знав, бо відгукнувся на неї рецензією у газеті “Kurjer Lwowski” (1889. № 188. 9.VII. S. 5) [39, т. 27, с. 334–336; у коментарі на с. 434 не зазначено числа газети й неточно вказано дату й сторінку]. Це **п’ятий акцент** (інтертекстуальний, контактено-генетичний).

У назві Франкового твору відчутним є й відгомін назви історіософської поеми П. Куліша “Великі проводи (1648)”, опублікованої у відомих Франкові виданнях – петербурзькому журналі “Основа” (1862. № 1, 2) й відтак у Кулішеві збірці “Досвітки” (Петербург, 1862).

Судячи зі змісту, новий пролог І. Франка присвячено двом “великим роковинам” – 100-річчю нової української літератури, трактованого як 100-та річниця відродження української народності, і 250-річчю початку визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. Твір з політичним і націософським значенням контрастує з “Енеїдою” І. Котляревського, є полемічним щодо неї та вписується у ряд тих Франкових поезій, у яких він осмислював традиційні сюжети настільки оригінально, що цілковито ревізував їх (вірші “Блаженний муж, що йде на суд неправих...”, “Товорить дурень в серці своїм...”). Обидва прологи до вистав побудовані на протиставленні минулого, сучасного й майбутнього. На відміну від першого прологу, написаного від імені власне автора, другий пролог майже повністю складається з монологічних пасажів персонажа – Козака-невмираки у двох вікових поставах: “старезного діда” і “відмолднілого” [37, с. 129, 132; 38, т. 52, с. 171, 174]. За жанром твір є драматичним монологом у віршах; за визначеннями Романа Козлова – драматичною поемою, двоактною монодрамою [15, с. 265–266; 14, с. 118]. Друге визначення найточніше (у творі – два монологічні “акти” того самого персонажа). Щоправда, в другу “відміну” (“акт”) уклинено аплікаційні два куплети з народної козацької пісні про військовий похід “Ой гук, мати, гук” у виконанні чоловічого хору за сценою.

Цікаво, що починаються “Великі роковини” відомою першою строфою “Енеїди” І. Котляревського, вкладеною у уста Козака-невмираки – “старезного діда”, але не за виданням 1842 року, що його підготував автор, а за якимсь іншим, а може, і з частковими мовними змінами І. Франка. У виданні 1842 року (як і в авторському виданні 1809 року) третій рядок – “Удавсь на все зле проворний” [17, с. 41]; у Парпуриному першодруку 1798 року – “На лихо здався він проворний” [17, с. 392], так само в Кулішевому виданні 1862 року [4, с. 1]; у списку, датованому 1794 роком (на папері з водяним знаком 1796 рік), – “На лихо здався все проворний”, у списку 1799 року, що його опублікував 1900 року Павло Житецький, – “На лихо все іздавсь проворний” [3, с. 368], а в монодрамі І. Франка – “На лихо вдавсь він проворний” [37, с. 129, 132; 38, т. 52, с. 171]. Імовірно, “здався” на “вдавсь” замінив І. Франко. Також він міг замінити в другому рядку “хоть” на “хоч”, у п’ятому – “Но” на “Та”, а в восьмому – “Забравши” на “Набравши” [37,

с. 129, 132; 38, т. 52, с. 171], бо видання Максима Парпури, І. Котляревського (1809), посмертне 1842 року і П. Житецького (1900) не містять таких змін [17, с. 392; 20, с. 100].

У Франковій бібліотеці за № 3324 зберігається, із його помітками олівцем, примірник книжки “Перше видання “Енеїди” І. Котляревського, передруковане в столітню річницю його” – перевидання Парпурино першодруку, зроблене у Львові 1898 року заходами НТШ з передмовою Михайла Грушевського. На це видання І. Франко покликався у розвідці “Писання І. П. Котляревського в Галичині” (1898) [39, т. 31, с. 322]. Згогадно, саме з ювілейного львівського видання він узяв первісну першу строфу “Енеїди” й дещо відредагував її на свій мовний смак. Озвучити у “Великих роковинах” першу строфу “Енеїди” за першодруком 1798 року було цілком доречним, адже столітня річниця стосувалася саме першодруку, а не пізніших видань поеми.

Далі після аплікаційної строфи І. Франко **оригінально інтерпретував мітологему Енея**: вустами “старезного діда” підважував усталене (в епопеї Вергілія і трагестії І. Котляревського) хвалебне трактування життєвого шляху античного героя (зумів на чолі троянців утекти із захопленої Трої, подолати всі труднощі й небезпеки в морських мандрах, завоювати нову землю, підкоривши місцевий народ, і заснувати нову державу). Натомість *ліричний персонаж* “Великих роковин”, проєктуючи античний мітопоетичний сюжет, українізований в “Енеїди” І. Котляревського, на історичну долю козацької “Трої-України”, яку “хитрий ворог поборов”, саркастично оскаржив “козака моторного, / Що вирвався з пожежі рідних хат” і подався “в світ за очі” в пошуках “кращої долі”, “розкошів”, “слави, й блиску, й злота”. Поет осуджував зрадливе покинення загарбаної ворогом Батьківщини (рідної “матери”), яка “гине”, і корисливі пошуки іншої, комфортної вітчизни (“иньшої [...] хати”, “нової матери”) [37, с. 130–131; 38, т. 52, с. 172–173]. За логікою Франкового твору, таким було становище Наддніпрянської України 1798 року (загалом наприкінці XVIII століття), коли козацька еліта, втративши автономію Гетьманщини, кинулася шукати вигідних місць у Російській імперії.

У другому “акті” “Великих роковин”, що відбувається через сто років (треба думати 1898 року), “відмолоднілий” Козак-невмирака з радісним подивом бачить відродження “нині” “Енеєвих потомків” – нових поколінь українців (певна річ, і в підросійській, і в півдавстрійській Україні), які мріють про власну державу – “бажають в рідній хаті / Рай зготовити собі” [37, с. 134; 38, т. 52, с. 176]. Йдеться, отже, не про те, щоб, забравши “последні святощі народні”, “шукать землі нової, / Нової вітчизні”, як прихильно віршував про Енея І. Франко в попередньому поменнику [38, т. 52, с. 152], і не про те, щоб на чужих землях здобути “Нóву, кращу вітчизну!”, як це опоетизовано, на перший погляд, у пізнішому вірші “Конкістадори” (1904) [39, т. 3, с. 106; про алегоричну здобувницьку патетику “Конкістадорів” див.: 21, с. 399–405], а про те, щоб на своїй землі відвоювати давню Вітчизну – “рідну Україну”. Це **шостий акцент** (порівняльний, контрастний).

Прикінцевий монолог Козака-невмираки переростає у натхненний маніфест політичного відродження України на всіх етнічних землях (з алюзією до національного гімну з музикою Михайла Вербицького на слова Павла Чубинського): “Ще не вмерла і не вмере!” [37, с. 136; 38, т. 52, с. 178].

100-річний ювілей нової української літератури і 250-річний ювілей Хмельниччини стали для І. Франка приводом для поетичного маніфестування сучасного йому етапу визвольної боротьби українського народу. “Великі роковини” належать до найкращих зразків національно-патріотичної, державницької поезії І. Франка. Обидва поменники мають насамперед національно-культурне, національно-визвольне спрямування.

Публічні заходи

У першому поданні Франкового нарису “Literatura ukrajinsko-ruská (maloruská)” (Slovanský Přehled. 1898. № 1, вийшов у жовтні 1898 року – в листі до Адольфа Черного від 22 жовтня 1898 року І. Франко повідомляв про одержання цього числа [39, т. 50, с. 120]) анонсовано, що до 100-річчя видання перших трьох пісень “Енеїди” І. Котляревського, а разом “столітніх роковин” нової української літератури українські товариства у Львові, за почином НТШ, “готують поважну маніфестацію, що у поєднанні із з’їздом українсько-руських письменників має сприяти тіснішій організації літературного і просвітнього руху” [39, т. 41, с. 74].

У Львові столітній ювілей офіційно відзначали два дні – у понеділок 31 жовтня й у вівторок 1 листопада (н. ст.) 1898 року (формально урочистості пов’язали з 60-ми роковинами смерті І. Котляревського, хоча помер він 29 жовтня ст. ст.). Зібралися українські письменники, а також філологи й митці з Галичини і Буковини (це зібрання й називалося письменницьким з’їздом). Улаштуванням дводенного “величавого свята” займався НТШ [19, с. 101, 114]. Водночас з’їзд був приурочений до 50-річчя “Собору учених руських” – першого з’їзду західноукраїнських діячів церкви, освіти, науки, літератури й культури, що відбувся у Львові 19–26 жовтня н. ст. 1848 року. До цього ювілею в жовтневих числах “Діла” з’явилася оглядова стаття “З’їзд руських учених у Львові, в 1848-ім році” [10]. Письменницький з’їзд 1898 року мислився як другий подібний захід: “За кілька днів буде п’ятдесят літ, як у Львові відбувся перший “собор руських учених” Галичини. Від того часу не було таких соборів. Тепер повинні вже не тільки з Галичини руські учені та письменники з’їхатися, але з цілої України-Руси” [32, с. 1]. Однак переважна більшість учасників з’їзду була з півдавстрійської України. На груповій світлині бачимо І. Франка в оточенні галицьких і буковинських письменників, літературознавців, фольклористів, публіцистів, журналістів, художників і композиторів.

У понеділок першої половини дня на нараді у товаристві “Руська Бесіда” “громадка письменників і любителів письменства” обрала комітет у складі М. Грушевського, І. Франка, О. Маковея, В. Гнатюка і підприємця, громадського та кооперативного діяча Миколи Заячківського для заснування Українсько-Руської Видавничої Спілки і при ній – “запомогового фонду для українсько-руських літератів імени Івана Котляревського” [19, с. 101–103]. “Відозву” з приводу створення Українсько-Руської Видавничої Спілки (підписано: За комітет *М. Грушевській*) опублікувало “Діло” [7, с. 1]. Своєю суттю, Українсько-Руська Видавничка Спілка стала новим товариством українських письменників, хронологічно другим після заснованого 1873 року Літературного товариства ім. Шевченка. Фактично, це були **перші, і то загальнонаціональні, спілки українських письменників**, тож саме з цих спілок правомірно вести відлік

спілчанського руху серед українських митців слова. Це *сьомий акцент* (історико-літературний).

Після того як Літературне товариство ім. Шевченка було перетворене на НТШ, тобто академічний осередок, виникла потреба створити письменницьке товариство з прагматичною видавничою метою. Львівська газета “Руслан” сповіщала: “Товариство буде передовсім видавничою спілкою, опертою на уділах членів. Така спілка буде могла поліпшити наші видавничі відносини [...] інтереси більшого гурту літератів зсередоточаться в тій спілці [...]” [34, с. 2].

За спогадами Володимира Гнатюка, у столітні роковини існування нової української літератури постав 1898 року “Фонд для підмоги письменників ім. Ів. Котляревського”, який був “пов’язаний з особою Ів. Франка”, 25-річчя літературної діяльності якого відзначалося саме 1898 року. З розісланих квитків “на фонд ім. Ів. Котляревського” було зібрано тоді близько 1 000 золотих (2 000 корон), із яких молодь ухвалила надати “першу підмогу” Франкові, якби він потрапив у таку ситуацію, як 1897 року, коли через статтю про А. Міцкевича “Ein Dichter des Verrathes” (“Поет зради”) у віденському тижневику “Die Zeit” “утратив місце постійного співробітника” в газеті “Kurjer Lwowski”, а через передмову “Niesco o sobie samum” (“Дещо про себе самого”) до своєї збірки польською мовою “Obrazki galicyjskie” (Львів, 1897) “посипалися на нього у нашій пресі дуже сильні докори і, очевидно, замкнули перед ним двері для якої-небудь праці”. “Та се не повторилося”, і В. Гнатюк віддав зібрані кошти до Українсько-Руської Видавничої Спілки, “бо була надія, що в ній зорганізуються всі наші письменники та у власнім інтересі будуть признавати якийсь процент з доходів товариства в хосен фонду”, та коли виявилось, що “се неможливо”, передав їх до НТШ. На початку 1914 року фонд становив 2 877,35 корон [6; 11, с. 334–335].

На лицьовій сторінці видрукуваного запрошення на ювілейні заходи – “Запросини на 100-літний ювілей відродження українсько-руської літератури, споряжений Науковим тов. ім. Шевченка при участі всіх українсько-руських товариств у Львові” (над заголовком – місце й дата: *Львів в жовтні 1898 р.*) – зазначено, що факт виходу перших пісень “Енеїди” І. Котляревського вважається “поворотною точкою в історії національного життя українсько-руської літератури, що, почавши особливо від середини сего століття, неважаючи на всілякі труднощі і перешкоди, все з більшою силою розвивається та почутем національної і культурної одности зв’язує в одно розділені частини українсько-руського народу” [8, с. 1]. Завдяки цьому виданню “українсько-руський нарід, другий числом в Слав’янщині і много заслужений в історії європейської культури, підіймається з свого занепаду; покривджений історичними обставинами, зраджений своїми висшими верствами, зведений до значіння етнографічної маси, заняв він знову гідне місце в родині слав’янських народів, з певною надією – внести в скарбницю загальнолюдського поступу нові вклади, відповідні до своєї великості і пережитої тяжкої долі. Нині святкує він початок сеї нової фази свого культурного життя” [8, с. 1]. Далі “Наукове тов. ім. Шевченка у Львові, котрому нинішні обставини надали першорядне значінне в культурнім життю українсько-руського народу” і яке “взяло на себе ініціативу святкування сего пам’ятного момента”, звернулося “до всего українсько-

руського загалу, до наукових та культурних інституцій всіх слав'янських народів з зазивом – взяти участь в сім великим культурним і національним святі українсько-руського народу, святі національної рівноправності і загального поступу” [8, с. 1].

Оскільки під “Запросинами” серед підписів членів комітету стоїть підпис І. Франка (Комітет: Проф. Михайло Грушевський, голова, Др. Євген Озаркевич, заст[упник] голови, Олекса Грабовський, писар; Др. Іван Франко, Герміна Шухевичева, Володимир Шухевич, Проф. Др. Олександр Колесса, Кость Паньковський, Ярослав Грушкевич, Роман Стефанович) [8, с. 1], то воно мало би бути передруковане в Повному зібранні текстів І. Франка. Це **восьмий акцент** (текстологічний, атрибуційний).

На с. 3 “Запросин” подано дводенну “Програму”: 31 жовтня 1898 р. о 7 год. вечора у великій залі театру графа Скарбека – “Святочний вечер” з виставою “Наталки Полтавки”, 1 листопада 1898 р. об 11 год. рано в залі “Народного Дому” – “Наукова Академія з відчитами про значіне ювілею”, о 7 год. вечора в залі “Почтового клубу” – “Святочна вечера, получена з промовама заступників всіх верств українсько-руського народу”. Наприкінці зазначено: “Докладнійша програма роздається участникам під час самого торжества” [8, с. 3].

На лицьовій сторінці докладної програми, надрукованої в друкарні НТШ також на 4 сторінках (2-га і 4-та – чисті), – літографія портрета І. Котляревського роботи Андрія Андрейчина (*1865–†1914) – львівського друкаря-літографа, художника-гравера, видавця. Згори і знизу літографія обрамлена написом: “Столітний Ювілей відродження [угорі] українсько-руської Літератури [внизу]”, обабіч портрета – ювілейні дати: “1798 1898”. На с. 3 – повна програма “Святочного вечера в великій сали театру гр. Скарбка”. Першим пунктом у ній поставлено: “1. **Драматичний прольог** у двох відмінах, слова *д-ра Ів. Франка*, виголосить п. Л. Лопатинський”. Уточнено, що “Святочна вечера” відбудеться “в сали “Почтового клубу” (готель Жоржа)”.¹ На примірнику програми, що зберігається у Франковому фонді в ІЛ, на чистій четвертій сторінці чорним чорнилом написано, для кого призначено примірник: «В[исоко]П[оважний]. Др. І. Франко» [31, арк. 148, 149].

«Запросини на столітний ювілей відродження українсько-руської літератури...» (з підписами членів ювілейного комітету, зокрема І. Франка) було надруковано також у газеті “Діло” [9, с. 1], яка невдовзі вмістила й докладну програму дводенних заходів [25, с. 1, 2; 5, с. 3]. У неділю, напередодні урочистостей, її передрукували інші газети україноцентричного спрямування [27, с. 2; 26, с. 2]. У “Руслані” додано примітку, що “місця сидячі в театрі вже розпродані” [27, с. 2].

У понеділок, увечері 31 жовтня 1898 року, в польському театрі графа Станіслава Скарбека (тепер приміщення Національного академічного українського драматичного театру ім. Марії Заньковецької) Руський народний театр при товаристві “Руська Бесіда” урочисто показав виставу “Наталка Полтавка”, якій передувала декламація Франкового

¹ Фешенебельний готель Жоржа у Львові дістав назву від імени першого власника – купця Георга (Жоржа) Гофмана (*1778–†1839). Стару будівлю розібрано у квітні 1899 року, нову споруджено в 1899–1900 роках. Згодом у різних роках її реконструйовано. Тепер готель «Жорж» на пл. Міцкевича, 1.

прологу “Великі роковини” [19, с. 103–104; 22, с. 3; 40, с. 1–2]. Піднесену атмосферу ювілейного дійства добре передають хронікальні дописи у львівських часописах і спогади слухачів та очевидців. Залу вщерть заповнила публіка у святкових строях, головню, з Галичини, а також із Буковини, Відня та інших сторін. Перед виставою український актор і драматург Лев Лопатинський (*1868–†1914) [про його взаємини з Франком див.: 16, с. 192–199] виголосив пролог “Великі роковини” – як зазначив Осип Маковей, “на жаль, не цілий, бо в другій половині прольогу поліція казала трохи не все пропустити. Але мимо тих пропусків, прольог зробив таке велике вражінє, що публіка в цілім театрі встала з місць і заспівала “Ще не вмерла Україна”” [19, с. 103].

Анонсуючи урочисте відзначення “столітнього ювілею відродження нашої народности”, за почином Львова, у Чернівцях 3 грудня 1898 року, львівська газета “Громадський Голос” (друкований орган РУРП за редакцією Михайла Павлика) зауважила, що в тамтешньому місцевому театрі буде виголошений, як перед тим у Львові, “написаний для сеї нагоди” Франків пролог “Великі роковини”, “тільки що у Львові цензура не дозволила виголосити майже цілу другу половину того, що було надруковано, а в Чернівцях певно дозволять усе. А чому? Бо в Франковім прольогу згадано про Хмельницького, а для львівських польських патріотів у цісарських австрійських мундурах ся згадка дуже неприємна” [35, с. 188].

“Великі роковини” окремою брошурою і в газетах були надруковані повністю. Брошуру, як уже сказано, роздавали в театрі перед виставою “Наталка Полтавка”.

Лев Лопатинський прочитав “Великі роковини” з величезним успіхом, попри те, що І. Франко не вірив у його здатність адекватно продекламувати цей твір. Напередодні на урочистому вечорі до 25-річчя своєї літературної діяльності, що відбувся 30 жовтня 1898 року, І. Франко сказав читцеві-аматорові Яцкові Остапчуку, який продекламував там його вірш “Наймит”: “Ви мене зрозуміли дуже добре. Чудова у Вас дикція, сильний і взагалі еластичний орган... Коли б я знав, що у Вас такі знамениті дані, то я був би рішуче дав Вам декламувати “Козака Невмираку” на ювілеї Котляревського. Лопатинський абсолютно не надається. Шкода велика” [24, с. 147].

Кореспондент газети “Руслан”, підписаний криптонімом о. к., відзначив: “Драматичний прольог д-ра Івана Франка в артистичнім виголошеню п. Лопатинського, при всяких сценічних акцесоріях [аксесуарах, від польсь. акcesoria. – Є. Н.], зробив потрясаюче вражінє. [...] поет взнісся тут на вершини людського духа, плакав над горестною нашою бувальщиною і веселився нашим хоч повільним, але певним поступом. [...] П[анові] Лопатинському належиться [...] найбільше признанє за світлу інтерпретацію думок поета” [22, с. 3].

Кореспондент газети “Діло” так описав дійство з Франковим прологом: “Нараз потемніло в театрі, погасли майже всі світла; замовкла тужна музика і піднялася занавіса. На темній сцені видно здалека луну пожежі, а спереду на могилі сидить дід-козарлюга. Драматичний прольог д-ра Івана Франка, виголошений п. Лопатинським, хоч і обкроєний поліцією, потрясав душею до глибини. За послідними словами прольогу залунала в театрі урочиста пісня народного гимну “Ще не вмерла Україна”, котру публіка відспівала стоячи. Оплескам, викликуючим то декляматора, то автора прольогу, не було кінця” [30, с. 1].

Богдан Лепкий у спогадах “Іван Франко” (першодрук 1937 року) згадував про “соті роковини відродження української літератури”: “Свято Котляревського відбувалося в театрі Скарбка, [...] почалося сценічним прологом “Великі роковини”, які нарочито на цей день написав Франко, а віддекламував Лев Лопатинський. Вірш звучав дзвінко, легко впадав крізь вухо до душі, будив бадьорий настрої. Я знав Франка мало, бачив його звичайно поважним і задуманим, тим-то мені й дивно було, що з-під його пера вийшли такі, можна сказати, крилаті слова” [18, с. 321].

Про цю декламацію із захватом згадав також Богдан Барвінський, син Олександра Барвінського: пісня “Не пора” “електризувала мене такою мірою, як і Франкова поезія “Великі роковини”, виголошена в театральному залі Скарбківського будинку покійним Львом Лопатинським з нагоди сторіччя “Енеїди” Котляревського у 1898 році” [1, с. 568].

Усе театральне дійство “Святочного вечера” тривало “від ½ 8 до 11 години” [36, с. 1]. Саме це величне видовище мав на увазі І. Франко під анонсом “поважної маніфестації”.

Увечері 1 листопада в залі “Фрозін” готелю Жоржа, яка раніше належала однойменному німецькому освітньому товариству у Львові (“Frohsinn”, німецькою – веселий настрої), а від 4 січня 1895 року – Поштовому клубу, відбулася “**святчна вечера**” за участю “понад 200 осіб всілякого стану і віку; сильно було також заступлене наше жіноцтво”. Зала виявилася замалою для такої великої кількості учасників, але “просторійшого льокалю, як три салі поштового клубу, у Львові не найти!”. Після вечері лунали “промови, з-між котрих визначалася найбільше патріотичним і піднеслим змістом промова проф. Грушевського”, – відзначила християнсько-суспільна газета “Руслан” – орган Католицького Русько-Народного Союзу, що його заснували Олександр Барвінський і Анатоль Вахнянин [36, с. 2]. Народовське “Діло” виокремило два виступи: “Особливо визначились патріотичним змістом промови д-ра Франка і проф. Грушевського” [30, с. 2]. Прихильник І. Франка Осип Маковей також поставив його прізвище на перше місце: “Вечер минув мило на розмовах і промовах, з котрих особливо визначалися промови Франка, Грушевського і Стоцького [С. Смаль-Стоцького. – Є. Н.]. Спільна забава протяглася поза північ [...]” [19, с. 105].

З усіх Франкових писань та принагідних висловлювань про І. Котляревського найбільше вражають, звичайно, два віршовані “Прологи”. Написані в останніх десятиріччях позаминулого століття вони разом із ранішим сонетом “Котляревський” досі залишаються неперевершеними в українській поетичній котляревськіані. Замовчувані за радянських часів, ці поменники зажили новим життям завдяки передрукам і декламаціям наприкінці періоду перебудови і за незалежної України, коли вони знову зазвучали публічно, резонансно й актуально. Завдяки художній довершеності, чітко розставленим національним акцентам ці палкі вірші в сучасних історичних обставинах героїчної боротьби за тривку українську державність, за українську Україну, за повноправний розвиток української мови та культури в національній державі зберігають свою різючу злободенність і наснажують українців патріотичними почуттями та звитязним національним духом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Барвінський Б.* Мої спомини про д-ра Івана Франка (1890–1915) // Спогади про Івана Франка / упоряд. Михайло Гнатюк. Вид. 2-ге, допов., переробл. Львів: Каменяр, 2011.
2. Бібліотека Івана Франка: Науковий опис: у 4 т. / наук. керівник проекту Галина Бурлака. Київ: [б. в.], 2015. Т. 2.
3. Варіанти і різночитання “Енеїди”. Варіанти і різночитання перших трьох частин // *Котляревський І. П.* Повне зібрання творів: у 2 т. Київ: Вид-во АН УРСР, 1952. Т. 1 / ред. А. П. Шамайра.
4. *Виргилієва Енеїда* // Писання *И. П. Котляревського* : зь ёго портретомъ и картинкою ёго будиночка въ Полтаві: *Виргилієва Енеїда. Наталка Полтавка. Москаль-чарівникъ. Ода до князя Куракина.* Санкт-Петербург : Въ Типографіи Департамента удѣловъ, 1862.
5. Водъ ювілейного комітету відродження українсько-рускої літератури... // *Дѣло.* 1898. № 231. 16/28.Х.
6. *Гнатюк В.* Стипендійний фонд ім. Ів. Франка // *Діло.* 1917. № 58. 11.ІІІ.
7. За комітетъ *М. Грушевскій.* Водозва // *Дѣло.* 1898. № 236. 22.Х/3.ХІ.
8. Запросини на 100-літний ювілей відродження українсько-руської літератури, споряжений *Науковим тов. ім. Шевченка* при участі всіх українсько-руських товариств у Львові. Львів в жовтні 1898 р. // *Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.* Ф. 3. Од. зб. 1621. 2 арк. (або 4 с., 2-га і 4-та – чисті).
9. Запросини на столѣтний ювілей відродження українсько-рускої літератури... // *Дѣло.* 1898. № 221. 5/17.Х.
10. Зъѣздъ рускихъ ученыхъ у Львовѣ, въ 1848-омъ роцѣ // *Дѣло.* 1898. № 221. 5/17.Х; № 223. 7/19.Х; № 224. 8/20.Х; № 226. 10/22.Х; № 227. 12/24.Х; без підпису.
11. *Іван Франко: Документи і матеріали. 1856–1965* / упоряд. *І. Л. Бутич, Я. Р. Дашкевич, О. А. Купчинський, А. Г. Сісецький.* Київ: Наукова думка, 1966.
12. *Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.* Ф. 3. Од. зб. 237.
13. *Климковичъ Ксенофонтъ.* Велики роковини // *Слово.* 1863. № 5. 16/28.І.
14. *Козлов Р.* “Нехай тут матір шарпа ворон чорний...”: (Енейство в оцінці Івана Франка) // *Вісник Львівського університету / Львів. нац. ун-т імені Івана Франка.* Сер. філологічна. Франкознавство. 2015. Вип. 62.
15. *Козлов Р.* Хронотопіка Франкових драм: теорія, практика, інтерпретація. *Кривий Ріг,* 2012.
16. *Корнійчук В.* Лопатинський Лев Зеновій Васильович // *Іван Франко: Тексти. Факти. Інтерпретації:* зб-к наук. праць. Київ; Львів, 2011. Вип. І: Огляди. Статті. Твори. Літування. Спогади. Бібліографія.
17. *Котляревський І. П.* Повне зібрання творів / підготовка текстів та коментарів *Б. А. Деркача.* Київ: Наукова думка, 1969.
18. *Ленкий Б.* Іван Франко // Спогади про Івана Франка / упоряд. Михайло Гнатюк. Вид. 2-ге, допов., переробл. Львів : Каменяр, 2011.
19. *Маковей О.* Столітні роковини відродження українсько-руського письменства (Обхід у Львові дня 31 н. ст. жовтня і 1 н. ст. падолиста 1898) / *О. М.* // *ЛНВ.* 1898. Т. 4. Кн. 11.
20. *Марковський М.* Найдавніший список “Енеїди” *І. П. Котляревського* й деякі думки про генезу цього твору. У Київі, 1927.
21. *Нахлік Є.* Віражі Франкового духу : Світогляд. Ідеологія. Література. Київ: Наукова думка, 2019.
22. *о. к.* Торжество відродження українсько-рускої літератури // *Руслан.* 1898. № 236. 21.Х/2.ХІ.

23. *Огоновскій О.* Історія літератури рускої. Львів: Накладомъ Товариства имени Шевченка, 1889. Часть II. 1. вѣддѣль.
24. *Останчук Яків.* Из моїх споминів // Спогади про Івана Франка / упоряд. Михайло Гнатюк. Вид. 2-ге, допов., переробл. Львів: Каменяр, 2011.
25. Програма 100-лѣтнього ювілею вѣдродження українсько-рускої літератури // Дѣло. 1898. № 228. 13/25.Х.
26. Програмъ съвяткованя 100-лѣтнього ювілею у Львові // Буковина. 1898. № 124. 18/30.Х.
27. Програма святочного вечера... // Руслан. 1898. № 234. 18/30.Х.
28. Прольогъ написаный Ив. Франкомъ, а выголошений С. Яновичемъ на юбилейномъ представленю руско-народного театру въ память 50-тыхъ роковинъ смерти Ивана Котляревского // Зоря. 1888. № 21. 1/13.ХІ.
29. Рускій народный театръ // Дѣло. 1888. № 233. 19/31.Х.
30. Свято сотныхъ роковинъ вѣдродження руского письменства // Дѣло. 1898. № 235. 21.Х/2.ХІ.
31. Столѣтний Ювілей вѣдродження українсько-руської Літератури: 1798 1898 / Літ[ографія] А. Андрейчин. Львів // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 3. Од. зб. 1625.
32. Столѣтний ювілей рускій // Дѣло. 1898. № 220. 3/15.Х.
33. Словник античної міфології / укладачі І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. 2-ге вид. Київ: Наукова думка, 1989.
34. Товариство руских письменників // Руслан. 1898. № 239. 24.Х/5.ХІ.
35. Торжественні обходи... // Громадський Голос. 1898. № 24. 1.ХІІ.
36. Торжество вѣдродження українсько-рускої літератури // Руслан. 1898. № 238. 23.Х/4.ХІ.
37. *Франко І.* Великі роковини. Прольог, говорений перед юбилейною виставою “Наталки Полтавки” в память столѣтніх вѣдродин українсько-руської народности // *ЛНВ*. 1898. Т. 4. Кн. 11.
38. *Франко І.* Додаткові томи до Зібрання творів у п’ятдесяти томах. Київ: Наукова думка, 2008. Т. 51–53; 2011. Т. 54.
39. *Франко І.* Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1976–1986.
40. Юбилейне свято у Львові // Буковина. 1898. № 126. 23.Х/4.ХІ.

REFERENCES

1. Barvinskyi, B. (2011). *Moi spomyny pro d-ra Ivana Franka (1890–1915)*. In: *Spohady pro Ivana Franka / uporiad.* Mykhailo Hnatiuk. Vyd. 2-he, dopov., pererobl. Lviv: Kameniar.
2. *Biblioteka Ivana Franka: Naukovyi opys: u 4 t.* (2015). / nauk. kerivnyk proektu Halyna Burlaka. Kyiv: [b. v.], t. 2.
3. *Varianty i riznochyttannia “Eneydy”*. Varianty i riznochyttannia pershykh trokh chastyn. (1952). In: Kotliarevskiy I. P. *Povne zibrannia tvoriv: u 2 t.* Kyiv: Vyd-vo AN URSS, t. 1 / red. A. P. Shamrai.
4. *Vyrhylieva Eneyda.* (1862). In: *Pysannia Y. P. Kotliarevskoho : zъ ёho portretomъ y kartynkoiu ёho budynochka vъ Poltavi: Verhylieva Eneyda. Natalka Poltavka. Moskalcharivnyukъ. Oda do kniazia Kurakyna.* Sankt-Peterburh : Vъ Typohrafiy Departamenta udѣlovъ.
5. *Vѣdъ yuvileinoho komitetu vѣdrodzhenia ukraynsko-ruskoj literatury...* (1898). *Drъlo, № 231, 16/28.Kh.*
6. Hnatiuk, V. (1917). *Stypendiinyi fond im. Iv. Franka. Dilo, № 58, 11.III.*
7. *Za komitetъ M. Hrushevskii. Vѣdodzva.* (1898). *Drъlo, № 236, 22.Kh/3.KhI.*

8. Zprosny na 100-litnyi yuvylei vidrozhdenia ukrainsko-ruskoj literatury, sporiashenyi Naukovym tov. im. Shevchenka pry uchasty vsikh ukrainsko-ruskykh tovarystv u Lvovi. Lviv v zhovtny 1898 r. In: *Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy*. F. 3. Od. zb. 1621. 2 ark. (abo 4 s., 2-ha i 4-ta – chysti).
9. Zprosny na stol'itnyi yuvylei v'odrozhdenia ukrainsko-ruskoj literatury... (1898). *Dr'lo*, № 221, 5/17.Kh.
10. Z'lyzdz' ruskykh' uchennykh' u Lvov'ъ, v'ъ 1848-ôtm'ъ rots'f'. (1898). *Dr'lo*, № 221, 5/17.Kh; № 223, 7/19.Kh; № 224, 8/20.Kh; № 226, 10/22.Kh; № 227, 12/24.Kh; bez pidpysu.
11. *Ivan Franko: Dokumenty i materialy. 1856–1965*. (1966). / uporiad. I. L. Butych, Ya. R. Dashkevych, O. A. Kupchynskiy, A. H. Sisetskiy. Kyiv: Naukova dumka.
12. *Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy*. F. 3. Od. zb. 237.
13. Klymkovych' Ksenofont'ъ. Velyky rokovyny. (1863). *Slovo*, № 5, 16/28.I.
14. Kozlov, R. (2015). "Nekhai tut matir sharpa voron chornyi...": (Eneistvo v otsintsi Ivana Franka). *Visnyk Lvivskoho universytetu / Lviv. nats. un-t imeni Ivana Franka*. Ser. filolohichna. Frankoznavstvo, vyp. 62.
15. Kozlov, R. (2012). *Khronotopika Frankovykh dram: teoriia, praktyka, interpretatsiia*. Kryvyi Rih.
16. Korniiichuk, V. (2011). Lopatynskiy Lev Zenovii Vasylovych. In: *Ivan Franko: Teksty. Fakty. Interpretatsii: zb-k nauk. prats*. Kyiv; Lviv, vyp. I: Ohliady. Statti. Tvory. Lystuvannia. Spohady. Bibliohrafiia.
17. Kotliarevskiy, I. P. (1969). *Povne zibrannia tvoriv / pidhotovka tekstiv ta komentariv* B. A. Derkacha. Kyiv: Naukova dumka.
18. Lepkyi, B. (2011). Ivan Franko. In: *Spohady pro Ivana Franka / uporiad. Mykhailo Hnatiuk*. Vyd. 2-he, dopov., pererobl. Lviv: Kameniar.
19. Makovei, O. (1898). Stolitni rokovyny vidrozhdenia ukrainsko-ruskoho pysmenstva (Obkhid u Lvovi dnia 31 n. st. zhovtnia i 1 n. st. padolysta 1898). *LNV*, t. 4, kn. 11.
20. Markovskiy, M. (1927). *Naidavnishyi spysok "Eneidy" I. P. Kotliarevskoho y deiaki dumky pro henezu tsoho tvoriv*. U Kyivi.
21. Nakhlik, Ye. (2019). *Virazhi Frankovoho dukhu: Svitohliad. Ideolohiia. Literatura*. Kyiv: Naukova dumka.
22. o. k. (1898). Torzhestvo vidrozhdenia ukrainsko-ruskoj literatury. *Ruslan*. № 236. 21.Kh/2.KhI.
23. Ohonovskii, O. (1889). *Ystoriia lyteratury ruskoj*. Lvôv'ъ: Nakladom'ъ Tovarystva ymeny Shevchenka, Chast II. 1. v'ôdd'ly'.
24. Ostapchuk, Yakiv. (2011). Iz moikh spomyniv. In: *Spohady pro Ivana Franka / uporiad. Mykhailo Hnatiuk*. Vyd. 2-he, dopov., pererobl. Lviv: Kameniar.
25. Prohrama 100-l'itnoho yuvileiu v'odrozhdenia ukrainsko-ruskoj literatury. (1898). *Dr'lo*, № 228, 13/25.Kh.
26. Program sviatkovania 100-litnoho yuvyleiu u Lvovi. (1898). *Bukovyna*, № 124, 18/30.Kh.
27. Programa sviatochnoho vechera... (1898). *Ruslan*, № 234, 18/30.Kh.
28. Proloh'ъ napysanyi Yv. Frankom'ъ, a vyholoshenyi S. Yanovychem'ъ na yuvyleinôtm'ъ predstavleniu rusko-narodnoho teatru v'ъ pamiat 50-tykh'ъ rokovyn'ъ smerty Yvana Kotliarevskoho. (1888). *Zoria*, № 21, 1/13.KhI.
29. Ruskii narodnyi teat'ъ. (1888). *Dr'lo*, № 233, 19/31.Kh.
30. Sviato sotnykh'ъ rokovyn'ъ v'odrozhdenia rusko-pysmenstva. (1898). *Dr'lo*, № 235, 21.Kh/2.KhI.
31. Stolitnyi Yuvylei vidrozhdenia ukrainsko-ruskoj Literatury: 1798 1898 / Lit[ohrafiia] A. Andreichyn. Lviv. *Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy*. F. 3. Od. zb. 1625.
32. Stol'itnyi yuvylei ruskii. (1898). *Dr'lo*, № 220, 3/15.Kh.
33. *Slovyk antychnoi mifolohii*. (1989). / ukladachi I. Ya. Kozovych, O. D. Ponomariv. 2-he vyd. Kyiv: Naukova dumka.

34. Tovarystvo ruskykh pysmennykiv. (1898). *Ruslan*, № 239, 24.Kh/5.KhI.
35. Torzhestvenni obkhody... (1898). *Hromadskyi Holos*, № 24, 1.KhII.
36. Torzhestvo vidrodzhenia ukraïnsko-ruskoï literatury. (1898). *Ruslan*, № 238, 23.Kh/4.KhI.
37. Franko, I. (1898). Velyki rokovyny. Prolog, hovorenyi pered yuvyleinoiu vystavoïu "Natalky Poltavky" v pamiat stolitnikh vidrodyn ukraïnsko-ruskoï narodnosti. *LNV*, t. 4, kn. 11.
38. Franko, I. (2008; 2011). *Dodatkovy tomy do Zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh*. Kyiv: Naukova dumka, t. 51–53; t. 54.
39. Franko, I. (1976–1986). *Zibrannia tvoriv: u 50 t*. Kyiv: Naukova dumka.
40. Iuvyleine sviato u Lvovi. (1898). *Bukovyna*, № 126, 23.Kh/4.KhI.

*Стаття надійшла до редколегії
Прийнята до друку*

THE COMMEMORATION OF ANNIVERSARIES OF IVAN KOTLIAREVSKYI (1888, 1898): IVAN FRANKO'S PARTICIPATION IN LVIV EVENTS

Yevhen NAKHLIK

*National Academy of Science of Ukraine,
Ivan Franko Institute
18 Dragomanova St., Lviv, 79005, Ukraine*

Ivan Franko took active part in two events dedicated to Ivan Kotliarevskyi and his legacy: in 1888 to commemorate the 50th anniversary of the writer's death and in 1898 to celebrate the 100th anniversary of the first edition of three parts of Ukrainian "Aeneid". Both events, especially the second one were widely celebrated by the Ukrainian community of Lviv. The author of the paper highlights Ivan Franko's participation in both events, in particular, in his participation in the organization of the Ukrainian Writers' Congress in Lviv, in a festive dinner on this occasion, in the founding of the Ukrainian-Ruthenian Publishing Union (Ukrainian-Ruska Vydavnycha Spilka) and the "Fund for the Assistance of Writers named after Ivan Kotliarevskyi". Franko's pomennyks "A Prologue on the 50th Anniversary of the Death of Ivan Kotliarevskyi" and "The Great Anniversary" dedicated to these jubilees, their declamations performed by actors Stefan Yanovych (Kurbas) and Lev Lopatynskyi, and reminiscences of the audience and witnesses have been considered in the study. According to the author these two versified "Prologues" along with the sonnet "Kotliarevskyi" are the most remarkable among all Franko's works and occasional commentaries on Kotliarevskyi, and still remain the unattainable summit in the Ukrainian poetic Kotliarevskiana. The pomennyks were kept unrevealed during the Soviet times and gained a new life owing to reprinted editions and declamations at the end of the Perestroika and since Ukraine became independent, when they again sounded in the public resonating with their topicality. Owing to their high artistic value and accurately placed national accents, these verses preserve their dramatic relevance and inspire the Ukrainians with the patriotic feelings and victorious national spirit in the contemporary historical conditions of heroic fight for lasting Ukrainian statehood, for Ukrainian Ukraine and for a rightful development of the Ukrainian language and culture in the national state.

Keywords: Ivan Franko, Ivan Kotliarevskyi, Lev Lopatynskyi, Stefan Yanovych (Kurbas), commemoration, jubilee, Aeneas mythologem, the 100th anniversary of new Ukrainian literature, Shevchenko Scientific Society, pomennyk, monodrama.